

Rome een trap heeft van zooveel treden, dan ziet met ontzag daartegenop de boetseling, die meent dat hij slechts op bloote knieën en met zooveel gebeden op elke tree naar boven mag komen, maar dan licht om zulke bijgeloovigheid de toerist, die het een klein kunstje acht om zooveel treden op rubberzolen te nemen.

Wein, soortgelijk lot onderging ook de „trap“ van de drie heilighedstreden van tabernakel en tempel. Niet, dat iedereen letterlijk maar naar binnen liep tot achter het voorhangsel, geen denken aan. Maar wel zoo, dat men over dien tempel en dien achter-gordijnen-tromenden God al te gemoedelijk en gemakkelijk zich zijn gedachten vormde — denk aan de lange geschiedenis van de „valsche profetie“ in Israël met het refrain van vrede, vrede, geen gevaar, en diergelijke — en gemakkelijk Hem tot zich trok, gelijk deed het volk toen het de ark als magisch wonderstuk met zich nam tegen de Filistijnen. Waar God bedoeld had door die kringafbakening om t z a g te wekken voor zich, den Heilige, die woning wilde maken onder een onheil maar door Hem te heiligen volk, daar gebruikte dat volk zelf haar tot een gemoedelijke annexatie van dien God voor zijn belangen. En waar God bedoeld had aldus duidelijk te maken, hoeveel er gedaan zou moeten worden door den Messias en eenigen Heiland en dus door Hem zelf om den afstand te verzoenen, daar meenden de scharen steeds stellig, dat zij in deze onderscheidingen en daaraan verbonden wetsbepalingen even zoovele stutten in de handen kregen, waarop leunende zij zelf den weg der rechtvaardiging konden bewandelen (vergelijk de ontwikkeling naar het latere Farizeïsme, dat van deze tempelprediking in ballingschap wel zoo heel weinig heeft verstaan). Nu dan, waar het zoo steeds was gegaan, dat Israël zich gedroeg als het brutale volk, hetwelk den tempel met sprongen nam, en waar Hij voorziet dat het, wat dit volk betreft, weer zoo zal gaan, daar doet Hij nu bazuinen: overal, op heel den bergtop, waar gij ook den voet zet, heel dat gebied, in het rond nog maar liefst, ruim genomen dus, het zal even heilig zijn als die verheven, geheimzinnige, verborgen woonplaats van God weleer achter gordijnen, boven de ark, waar éénmaal 's jaars de Hoogepriester bijzonderen toegang verkreeg. Nu krijgt gij dus de kans niet meer, misbruik te maken van onderscheiden heilighedscriteria, want zulk onderscheid is hier niet meer van kracht. O zeker, wel blijft er verschil tusschen buiten en binnen. Het blijft in deze teekening een eigen tempelgebied. Dat gebied is nu zelfs veel scherper omlijnd en afgescheiden dan weleer. Die bergtop immers werd gequalificeerd als een „zeer hooge berg“, en daaromheen komt te liggen het gebied van de priesters, daarnaast dat van de levieten en de stad, en daar weer naast, aan weerszijden, de strooken vorstelijk domein (vgl. K.V., p. 506). Maar binnen de tempelgrenzen, ruim genomen, is het dan ook alles volstrekte heilighed. Wanneer gij ook maar een voet zet op dat terrein, staat gij daar rechtstreeks in de volle stralen van Gods vlekkeloze heilighed. Gij kunt niet meer denken, dat het mogelijk is in Gods buurt te komen, Zijn Naam te noemen, Zijn verkeer te betrachten en toch nog wel op een veiligen afstand te blijven. Het wordt nu: alles — of niets.

Wel ligt er een mateloze goedertierenheid in, wanneer de heilige God zoo Zijn volk bejegt. Misschien zoudt gij zeggen: past hier bepaald dat woord goedertierenheid? Is het hier niet veel eerder zoo, dat naar alle kanten uitschieten de vlammen van Zijn majesteit, rechtvaardigheid, onschendbaarheid? En o zeker, gij hebt gelijk. Maar het een brengt het ander met zich. God is niet alleen rechtvaardig, maar Hij is ook barmhartig, daarom zoo begeert Zijn barmhartigheid dat de onheilighed die tegen Zijn vlekkeloze majesteit werd opgeworpen, ook met het krachtigste betoon van de onaantastbaarheid van deze Zijn heilighed worde aan de kaak gesteld, gewonnen en tot heilighed verteerd en gelouterd. Want wie een oogenblik zich deze ontwikkeling, niet van de zonde ditmaal, maar van de openbaring van den heiligen God voor oogen stelt, historisch, wordt weer sterk beschaamd. Deze gang van zaken zou immers zeer onlogisch en weer onpractisch kunnen schijnen. Wanneer toch een veldheer wordt bedreigd door spionnen en vijandelijke bommenwerpers in zijn hoofdkwartier, dan zal hij zich nog onvindbaarder maken, nog scherper listen verzinnen om den vijand te misleiden, nog meer zijn kwartier camoufleren en zijn schuilkeiders versterken. En zoo ook de koning, die in tijd van opstand den gemeenen man al te vlot tot hem ziet doorgedrongen — hij zal nieuwe voorschriften uitvaardigen om op een afstand te houden en zijn lijfwacht zal bijzondere voorzorgen nemen om gevaar tegen te gaan. En in die lijn denkend, zoudt gij zeggen: wanneer nu de God van den Sinai al te gemakkelijk zich betrokken zag in de vleeschelijke volks- en paleisbelangen, en die der eigenwillige geestelijkheid, dan zal hij zeggen: nu nog meer gordijnen, en nog meer tusschenliggende kringen, nog meer trappen en bordjes verboden toegang.

Doch nu gebeurt het tegendeel in Ezechiël's visioen. God zegt niet: Ik sluit mijn heilighed nog meer op, maar: Ik breng haar nu des te meer naar buiten toe. Waar gij Mijn heilighed hebt aangerand, daar kom Ik nu u daarmee op heel dit terrein als overweldigen. Ik kom tegen den draad van uw verwachting

in en leg met Mijn hoogste heilighed op u allemaal op elke plaats waar gij voor Mij verschijnt, beslag.

Ja, zoo gebeurt het hier. Want zóó kan het óók. Alleen maar, dit kan alleen bij iemand, die zich werkelijk in souvereinen zin onaantastbaar en volkomen veilig weet door het Hem eigene gezag. Wanneer het volk in opstand komt, kan de vorst zich verschansen, tot militair de vrede bevochten is — maar 't kan soms ook gebeuren, dat de vorst, of vorstin, precies tegen dien draad der veiligheidslogica in gaat, zonder lijfwacht naar buiten treedt, gaat staan onder de scharen, wenkt met de hand en spreekt het koninklijk woord..... en zie, de scharen zwijgen, zij zijn door dit betoon van vorstelijke onschendbaarheid en nabijheid ontroerd en verstomd; zulk optreden vermurwt de harten, en zonder mitrailleurs en zonder wapenvertoon bereikt hij of zij nu aldus, dat het „Leve de Koning“ (Koningin) schalt uit aller mond, en de zonen Belials zwijgend afdruipten.

Nu dan, aldus ontroert hier ons de Heere God. Want waar Hij zóó doet en spreekt, als hier door Ezechiël moet worden verkondigd, zal ieder moeten zeggen: welk een Souverein, die zoo de lijfwachten en gordijnen achter zich laat en tegen 't „gevaar“ in zich onder Zijn onderdanen gaat begeven. En gij denkt aan Bethlehem, waar Hij ligt in een krib, zoo maar, en het Kruis, waar Hij hangt, en den Hof waar Hij verrijft, heilig, tusschen herders, moordenaars, dood en graf. En gij denkt aan Pinksteren, de Geest zoo maar in Jeruzalem, in Galileë, tusschen Sanhedristen. En gij denkt aan heel deze bedeeeling waarin deze pre-

diking reeds zoo groote verwerkelijking erlangt. Gij denkt aan Christus' gebed: Ik bid niet, dat Gij ze uit de wereld wegneemt, maar in de wereld ze bewaart van den booze. En gij denkt aan uw plaats van elken dag als kind des koninkrijks, aan de werkbank, en in het stemlokaal, en op de kiesvereniging, en telkens weer onder den kansel. En gij weet: „kringen“ van heilighed, meer of minder, of ook hier zus en daar zoo, hier met meer, daar met minder spanning, ik mag er niet aan denken. Het is in de „kerk“ niets heiliger dan in de „politiek“, in het doopverbond niets strenger dan in het sociaal verbond, de „partij-orde“ mag niet minder heilig zijn dan de kerk-orde, een zedelijk conflict (dat is nu: een heilighedconflict) dat in het eene verband openbaar werd is in alle andere van even groote en even volstrekte ernst. Want wie naast Ezechiël en achter hem ziet staan Jezus, den hoogsten Profet, en Paulus, Zijn apostel, weet, dat dit tempelgeweld, hier nog in cultische trekken geprofeteerd, nu reeds heel het leven beheerschen wil van de kinderen des Koninkrijks, wier lichaam en ziel tempelen zijn des Heiligen Geestes, geboren als zij zijn in de kerk, den tempel zelf. Daarom, laat uw ja zijn ja en uw neen neen. Want er zijn geen kringen en trappen van heilighed (vgl. Matth. 5:34-37), doch op de hoogte van den berg zal de gansche grens van het tempelgebied heilige der heiligen zijn. Zie, dit is de wet des huizes. Dat wil zeggen: daaronder kunt gij nimmer meer uit, wanneer gij in den tempel uw treden zet.

U.

H. J. S.

KERKELIJK LEVEN

„EXTREMISTEN“?

Ziezo, als dit nummer verschijnt is het gedaan met de stembus. De bidstonden, waarin menschen, die anders door heele massa's met den nek worden aangezien, en over wie sommige geleerde heeren anders in hun conventiële een tikje medelijdend doen, nu eens mochten „voorgaan“, zijn afgeloopen. Nu bidden ze weer voor een jaar of wat op hun geïsoleerd preekstoeltje, totdat ze bij nieuwe verkiezingen weer voor den dag gehaald worden, om den Heere te vragen, het stemhókje te willen beschermen met een providentia specialissima, en het stemhuis, hetwelk zijn tempel is, te bekijken met providentia specialis: een iegelijk maakt zich zijn afgoden naar eigen beeld en naar eigen gelijkenis; als wij om de kerk gebeden ons minder bekreunen, omdat we in de kerk b.v. „onze“ professoren niet openlijk willen afvallen, dan moet Hij, die het Adres van onze gebeden is, ons maar dragen daarin, dat we bidstonden wel met elkaar beleggen voor politieke victories, maar niet voor kerkelijke, die we immers tegenhouden door de welgering van de vraag om eerlijkheid en klaarheid. U begrijpt: hier spreekt ironie: we merken het even op, voorzichtigheidshalve.

Maar nu de nervositeit weer achter den rug is, wil ik wel iets zeggen, dat me al lang op het hart ligt. Ik wil het eens hebben over dat afschuwelijke woord: extremisten.

Ik wil ieder, die zich met mij voorbereiden op het komende avondmaal, en zoo iets is geen aangelegenheid van zès dagen vóór een bepaalden Zondag, dringend verzoeken, niet langer in de synodocratische fuik zich te laten vangen door dit monstreuze woord, al te gedachtenloos, te slingeren tegen zijn tafelenooten, die door het drijven van extremisten in principe als de doctoren Ridderbos, Grosheide, en zulke kerkontbinders, zijn weggejaagd uit wat zij noemen Gods Huis. Ik wil hen vragen, niet met de verraders te heulen. En ik wil degenen, die door het gebruik van dit woord zich terecht gekwetst voelen, vragen, de gemoedsrust te bewaren, om mee te kunnen blijven helpen aan een zuivere probleemstelling.

Want dáár aan schort het, en aan niets anders.

Extremisten, dat woord is zoo maar ineens tot pas-munt geworden. De politieke spraakmakers hebben er wonderen mee gedaan. Minister De Geer uit de dagen van zijn radio-speeches voor Koningin-en-Vaderland duidde er de nationaal socialistische mee aan. Die zijn nu van de baan. Toen Michailowitsj nog mee mocht doen, en ook Tito, was Tito extremist; sedert een paar dagen evenwel is de man — door anderen! — opgeschoven naar het midden, u weet wel, naar dien eilendigen „gouden middenweg“; niet, omdat hij veranderd is, maar omdat hij niet meer in de gratie staat bij Moskou. Het is moeilijk van het woord een goede vertaling te geven. H. Schmidt verstaat onder „extremisten“ menschen, die uiterste, overdreven eischen stellen. Maar hij laat natuurlijk na te zeggen, wat overdreven is; dat zal in elk bepaald geval v a l moeten worden uitgezocht. Indien er n.l. „overdrijving“ in het spel is. Meestal is 't zoo niet.

Hiermee is al aangeduid de typische m a c h t e l o o s h e i d van het woord „extremisten“. Het is afgeleid van „extrem“; en ofschoon dat woord ook in de logica bekend is, toch is het — ook daar trouwens — eigenlijk een geografisch, d.w.z. een ruimtelijk begrip. R u i m t e l i j k. Dat wil zeggen: er is een bepaald gebied, een bepaalde ruimte, afgegrensd naar alle kanten. En nu is IN die ruimte, binnen dat gebied, „extrem“ alles wat vlak a a n d e g r e n s ligt. De voeten zijn extremiteten van het

lichaam, evenals andere lichaamdeelen, die aan den buitenkant liggen. Zoo zijn de extremiteten van b.v. Aethiopië die gebieden, waar de grens tusschen Aethiopië en het aangrenzende land vlak in de buurt is. De extremiteten van de Nederlanden liggen tegenwoordig in Maastricht. Vroeger aan de grens van het tegenwoordige Frankrijk.

Vandaar, dat de term „extremist“, gebruikt van leden van een kerk, of van een vereniging, een gezelschap, van Staten Generaal, een ministerraad, een volk, altijd beeldspraak is. Beeldspraak, omdat het spreken over dergelijke grootheden op dezelfde manier, als waarop men óók handelt van ruimtelijke gebieden altijd beeldspraak is. Beeldspraak, liggende op hetzelfde terrein, als b.v. het spreken van „recht“ en van „linksch“ in de Tweede of Eerste Kamer der Staten Generaal.

Extremisten zijn dus in zulk een gedachtenraam allereerst diegenen, die niet in het midden van die gegeven grootheid staan, maar aan den buitenkant. Den buitenkant n.l. van die GEGEVEN grootheid, voorgesteld als een bepaald tegen anderen afgegrensd gebied.

Maar een ongeluk komt zelden alleen. Men spreekt ook wel eens van een w a a r h e d e n c o m p l e x als een ruimtelijk gebied. En noemt dan extremist iemand, die allerlei „uiterste“, op de spits gedreven d e n k b e e l d e n verdedigt. Het gevolg van een en ander is, dat de beeldspraak meestal hopeloos vast loopt.

Nu moet een christen weten, en bedenken, dat een bepaald gebied nog wat anders is dan een bepaald gedachtengeheel, een bepaalde leer, of leersamenhang. Binnen het geheel der huidige Staten Generaal zijn er rechtschen en linkschen; maar aangezien de instelling van de Staten Generaal veelszins teruggaat (ik zeg niet: alleszins) op revolutionaire gedachten, daar heetten vroeger zij, die naar een parlementair stelsel verlangden, in de toenmalige volks- of regeeringskringen „extremisten“. Wie heden extremist heet, kan morgen, heeft eenmaal zijn bepaalde leer de zegepraal behaald, gerekend worden tot de meest gematigde typen. Had de Heer J. Schouten geleefd in de dagen van vóór de fransche revolutie hij ware aan het hof, waar gepruikte koningen met hun maitresses het terrein verkennen extremist geschoolden, als hij verdedigd zou hebben wat hij thans bepleit.

Trouwens, ook de Heer Schouten is, precies als wij allen, herhaaldelijk extremist genoemd. Politiek: om Indië. Kerkelijk-confessioneel ook. Nu men eenmaal gewend is aan een gereformeerde kerkengroep, en nu óók daar de lintjes vergeven zijn, en zoo meer, NU heet men in het vocabularium der officiële gedenkboekenschrijvers „gematigd“, als men om Ridderbos-Grosheide blijft hangen, hoe gevaarlijk hun experimenten ook zijn geweest op de toenmalige grens van kerk en secte in 1944. Volgens mij zijn ze óver die grens heen gelokt door hen zelf; maar daar hebben natuurlijk de menschen, die af en toe de kerkgenootschappen als in het volksleven optredende „cultuurgrootheden“ voor statistische doeleinden bekijken, geen verstand van. Ze tellen: zóóveel leden, dus geen druktemakers. Vandaag heeten Greijdanus, D. van Dijk, en wie meer tot „hun“ kerk behooren mogen, extremist, in de taal van consuls, ministers, referendarissen. En zoo voort. Maar de tijd is nog niet zoo lang geleden, dat De Cock een extremist heette, en Brummelkamp, en Kuyper, Rutgers, en dus ook het voorgelacht van den Heer J. Schouten. Over een

HET BLAD DER BEZWAARDEN

binnen de synodocratie

Een lezer vraagt me, mijn meening te zeggen: moeten onze menschen nu niet dat komende blad der bezwaarden binnen het kamp der uitwerpers gaan steunen?

Antwoord: natuurlijk niet. Dat blad is wel de ergste poging, niet van die menschen in hun bedoeelingen, maar van den kwaden geest, die de kerk in slaap wil sussen, om de vrijmaking te geynte houden.

In ons artikel: „Een lawine van schorsingen" deden we alleen die aanhalingen uit de stichtingscirculaire etc., die we aantreffen in een artikel van den synodocratischen ds Vellenga. Sindsdien werden ons door vriendelijke hand toegezonden de stukken zelf. Daaruit citeren we nog:

a) het wordt een „eigen KERKELIJK orgaan"; en dus: officieel richtingsorgaan binnen die preekstoelgemeenschap, die er ginds nu eenmaal is nadat men ons uit elkaar geslagen heeft; b) het wil blijvend een plaats innemen binnen hun kerken, de kerken der bezwaarden dus: m.a.w. de afgod der bestaande eenheid wordt gediend; men zegt niet in het geloof: wij zullen belijden, en handelen en dan afwachten wat er gebeurt, maar men bindt de profetie aan de mogelijkheden, die er ginds zijn: „er staat geschreven", dat komt ná: „er is geschied"; c) men zal niet verzwaren, waarom men niet met de vrijmaking meegaat; m.a.w. men zal zich van de zonde slechts in zóóver vrijmaken, als de zondaren-in-synode goedvinden; want anders zou men weten, dat hetzelfde lot hen wachtte, dat ons wachtte: ook wij maakten ons alleen vrij van zonden, en toen werden we weggedaan.

Summa summarum: men zal óók de vrijmaking bestrijden, en weigeren. Men blijft net als ds De Graaf: revisionist tot in den dood. Revisie zoeken is prachtig, als ge door geen besluit gedwongen wordt, zelf te zondigen. Wie echter zich laat dwingen tot zondigen, is geen revisionist, maar een capitulant, die wat napruttelt. En die door dat napruttelen, dat de „Ridderbussen" goedmoedig aankijken, zich nog wijs maakt, dat hij profeteert. Als ik een bepaalde zonde EERST GA DOEN, heb ik de scherpe punt van mijn protest ertegen afgeslepen, eer ik van wal steek. Bovendien: de vervangingsformule van '46 wordt hier niet onacceptabel genoemd. Ze moet alleen maar weg, wijl ze PRACTISCH kwaad doet. Ook deze auteurs zijn het dus eens met het beschouwen en behandelen van de kinderen als deelende in de wederbarende genade. Ook zij doopen dus zoo de kinderen (doopen is behandelen). Ook zij begraven dus De Cock voor de tweede maal, nu bij de ketters. Dit blad doet kwaad als bedwelmingsmiddel. En ook zijn redacteurs laten hun broeder door een ander hoeden. Zij doen, wat ons verboden werd. En laten dat zoo.

K. S.

poosje, als wij „gevestigd" zullen heeten, zullen weer anderen extremist heeten in onderscheiding van ons. 't Is allemaal een beetje belachelijk, omdat men nu eens uitgaat, in zijn benaming, van principieele positiebepaling, en dan weer van gegeven feitelijkheid en stabiliteit van kring. Stabiliteit van zijn getalssterkte met name en de daarin heerscheende denkbeelden.

Daarom is meestal de naam „extremist" een hulpelees gestotter in den mond van aristocraatjes, die ten doode opgeschreven zijn.

Ze zijn n.l., geestelijk gesproken, dik geworden, „vet", ontoegankelijk voor bezinning op principes, die hetzij voor 't eerst, hetzij opnieuw erkenning vragen, en daarom worstelen moeten.

Neem een voorbeeld uit '44 en daarna.

Laat alle referendarissen en soortgelijke verkeners van volksbewegingen eens onkundig van de feiten, doe hun een blinddoek voor, en vraag hun:

wie is extremist? de man, die een preekstoel ontzegt aan wie bezwaren heeft tegen een zinnetje van 1942-1905, en niet belooft, niets te leeren, wat daarmee niet ten volle overeenkomt; Of de man, die een preekstoel om die reden niet verbiedt; en lees hun dan dat zinnetje ook nog eens voor uit een boekje; ze zullen allemaal zeggen: extremist is hij, die den preekstoel om zoo'n reden ontzegt. Gij weet dan, dat Ridderbos het moet zijn, en de lieden van de classis Den Haag, Hoek b.v.

Neem hun dan het blinddoekje af, en laat ze als verkeners los op den vaderlandschen bodem. Vraag hun: waar is de extremist? Ze zullen dan zeker zeggen: bij Greijdanus en Schilder. Ze zullen ook hun antwoord, dat nu op de gegevens van wat zij bij geruchte zoal vernamen, zóózeer „beschermen" tegen hun eigen bedenkingen, dat zij binnen 'n ommezien de zaak op den kop zullen zetten: niet: Ridderbos bond ze aan zijn ideeetje, maar: Schilder bond ze aan zijn ideeetje. Je kunt zulke nonsens immers lezen? In Amerika en in „De Strijdende Kerk"?

Denk aan de dagen van de Reformatie. Erasmus zat te gnuiven: hij de gematigde man; en lieden als de latere calvinisten de extremist. Maar wij zien 't een beetje anders. Wij zeggen: humanist de één, Woordgelovige de ander.

De term extremist is dan ook zoo iets als een voetbal: 't ééne oogenblik hier, 't andere daar. Ridderbos dacht waarschijnlijk: Kuyper is het gulden midden, Schilder extremist aan den eenen kant, Verkuyll aan den anderen kant. Nu heeft hij zich laten gebruiken om Schilder weg te werken. De Verkuyll's dringen op, en de Bavincks, en wat meer extremist was. Bij hen is Kuyper vergeten, al gunnen zij allemaal een synode 't baantje van de decoratie van zijn graf met kerkelijke bloemen. De „kerk" is nu eenmaal bij velen een zachte nurse: ze doet zulke „lieve" dingen, en o zoo piëteitvol, meneer; je moet er af en toe een traantje om wegpinken. Je moet natuurlijk juist daarom de schrikkelijke woorden, die de kerk af en toe gebruikt, b.v. bij schorsingen, „gemattigd" opnemen; want als je die woorden leest, zooals ze er STAAN, dan ben je extremist. En nu is het eind van de historie, dat dr Ridderbos over een stuk of wat jaren extremist zal heeten, en de Verkuyll's de lieden van het midden.

Maar het zal allemaal even dom zijn met die tituluur. Want de vraag is maar: waar is het recht? Is het extreem, als je weigert, de kerk te binden aan een formule, dat ze straks toch weer gaan veranderen? Neen. En is het altijd dogmatisch extreem, als je de binding aan zoo'n formule er door jaagt? Neen. Daar kan b.v. de drift van de gekrenkte trots achter liggen; de hoogmoed van een groep, die dacht: nu zijn we zoo ongeveer erigenamen van de leiderspositie van „H. H. K.", en nu zullen ze daar ons weerspreken.....??? in het openbaar?

Ik ken dus geen extremist-van-professie. Ik ken alleen de tegenstelling van waar en vals, van recht en onrecht, van vergissing of fout of zonde, die losgelaten wordt en beleden dan wel van zulk eene, waarin men zich vastblijft, omdat het nu eenmaal je leidersroem kost, als je openlijk erkent: we hebben Gods naam abusievelijk gebruikt om zijn kinderen te slaan als waren ze honden.

En zoo staat het nu ook met den naam extremist onder ons. Laat dat leelijke woord nu maar blijven haken achter dat stemhokje, waar zoo'n drukte over gemaakt is. Ik weet heel goed, dat, toen ik als mijn meening publiceerde: wel stemmen, en in afwachting van de resultaten van Amersfoort dezen keer dan maar kijken, welke man van de gepresenteerde kandidaten het dichtst bij u staat in de ten uitvoer legging van een program voor korten

tijd, sommigen zeiden: nu gaat hij uit het midden naar de grens toe: extremist? Anderen dachten: nu gaat hij van de grens naar het midden toe: niet meer extremist? Maar we moeten nuchter blijven: en ons niet afgeven met de psychotechnische bravourstukjes van den jongen dr Ridderbos, die ook al fantaseerde, dat K. S. de „uitersten" (extremiteiten) bij elkaar wou trekken. Deze waard vertrouwt zijn gasten, en degenen, die zijn geestelijke familie uit de herberg gezet heeft, naar zichzelf: de gegeven grootheid bij-een-houden, en dat doen deemoeds met behulp van principieele uitspraken, die hanteerbaar zijn, en als 't eenmaal gebeurd is, dan volhouden om het prestige.

Maar zooals ik voor mezelf dit dwaze dilemma afwijs, zoo doe ik het ook voor mijn kerkgenooten. Inzake die ééne stemming in overgangspannende heb ik zóó geredeneerd: er komen er TOCH honderd in de Kamer, al doen we niet dan wel mee; en nu wij nog niet het terrein kunnen overzien, wat den volgende keer wel mogelijk zal zijn, nu willen we meehelpen, hen, die de volksvertegenwoordiging in critieke tijden op zij gingen zetten of heelemaal op zij willen gooien naar huis te sturen of op een afstand te houden. Want anders hebben we heelemaal niets meer te praten over de vraag, hoe WIJ over een paar jaar ons zullen laten hooren in de volksvertegenwoordiging. Anderen denken daar anders over. Fiat. Maar ik noem hen geen extremist.

Extremist noem ik alleen wie zoo dwaas is, aldus te WILLEN heeten.

En die dwaze wil is in beginsel bij hen, die vóór alles rekenen in den stijl van de ruimtelijke voorstelling van een groep, die zij TOT ELKEN PRIJS in haar grenzen behouden willen zien.

Zoo zie ik de synodocraten, met hun afgod: bestaande groeps-eenheid.

Zoo ook ieder, die in de A.R.P. blijven wil, hoe ook de uitkomst moge zijn van de door Amersfoort gewenschte ontmoeting met de leiding der partij.

Conclusie: laten we elkaar geen extremist schelden, maar samen bidden om het charisma eener juiste probleemstelling. Wie de probleemstelling der synodocraten overneemt die is extremist-in-beginsel, eer hij het weet.

K. S.

DE ACHTERGROND

van een radicale onderwijsvernieuwing X (Slot)

Het „nieuwe Christendom".

Voor de kerk heeft Kees Boeke evenmin waardeering als de Quakers dit hebben. De kerk heeft immers Jezus' leer veranderd. En bovendien Jezus zelf stichtte nooit zoo'n organisatie. *)

De leer van Jezus, zooals Kees Boeke die opvat, dat is het Nieuwe Christendom. Dat Neo-Christendom vat hij aldus samen:

„Het Neo-Christendom erkent geen „God", geen „kerk", geen dogma, dus ook geen professie, geen liturgie of ritueel, geen Wet, geen hemel en geen hel, geen „verlossing-door-het-bloed", geen Bijbel als onfeilbaar „Woord Gods".....

„Het lijkt wel of alles wat het gebouw des geloofs in stand hield, is omvergehaald. En toch..... 't eigenlijke staat nog: het innerlijk beleven in de stilte van ons hart van de tere dingen, die het wezen altijd zijn geweest voor de gelovige, die Jezus liefheeft, ze zijn niet aangeraakt.

Ook als de brokstukken van de tempel van het oude Christendom om mij heen verspreid liggen, dan nog kan ik bidden tot mijn hemelse Vader, kan ik „geheime omgang vinden" met Hem! **)

Huiveringwekkende consequentie van de innerlijke heidsreligie! De lijn van 't Quakerisme is hier wel tot het uiterste afgeleiden. Het innerlijke „goddelijk" leven is 't eigenlijke. Als men dat maar overhoudt kan men God en zijn dienst den rug toekeren.

Neo-Christendom wordt dit genoemd. Laten we deze pseudo-religie echter bij den waren naam noemen: neo-paganisme, heidendom!

Dit heidendom is evenzeer te verwerpen als de afgoderij met ras en bloed. Het is verrijfder van vorm door zijn aanbidding van 't hooge, edele, teere, mysterieuze, goddelijke in den mensch.

Maar beide staan in onverzoenlijke antithese tot het Christendom, het schriftuurlijk Christendom.

Beide negéren het Koningschap van Christus en zetten den mensch op den troon.

Valsche profetie.

Wij kunnen dan ook niet volstaan met deze leer af te wijzen als een wijsgeerige theorie. Wij hebben hier te doen met een profetisch getuigenis, dat het heele leven betreft. Dat is veel gevaarlijker dan een theorie. In 't licht der Schrift hebben we hier te doen met de valsche profetie, die driestweg de eenvoudige, klare wijsheid van Gods Woord in 't aangezicht weersprekt.

Ze ligt in de lijn, die begonnen is in het paradijs bij

het: „Is het ook, dat God gezegd heeft?", die verder de eeuwen doorloopt en die culmineeren zal in de verschijning van den grooten Wetteloze, den Antichrist.

En als we letten op 't geheel van Kees Boeke's ideeën, over den mensch, de samenleving en de religie, dan moeten we tot de conclusie komen, dat deze valsche profetie de grondslagen uiteenrukt van het menschenleven zooals het naar Gods scheppingsorde moet zijn.

Het christelijk geloof, de moraal, het gezag, het recht, het gezin, de kerk, de staat, ze worden stuk voor stuk bedreigd.

De gezagsloosheid is al een zeer ontstellend symptoom!

En als deze profetie de grondslagen van het menschenleven heeft weggeduwd, komt ze met het tooverwoord eener nieuwe ordening: de innerlijke zelftucht van den mensch, de zelftucht van de groep. Die nieuwe ordening moet er komen door middel van de opvoeding.

Wij moeten daarom den invloed van Kees Boeke niet onderschatten. Ook v. Overbeke zegt in zijn bekende boek van hem: „Zijn invloed is niet gering". **)

Hij heeft een sterke stelling ingenomen in het geestelijk front. Zijn ijveren voor onderwijsvernieuwing heeft een veel diepere en wijdere strekking.

Wat te waardeeren valt.

Als wij tegenover deze ideologie beslist afwijzend staan betekent dit niet, dat er geen plaats zou zijn voor eenige waardeering voor het werk van dezen hervormer. Integendeel, op dezelfde wijze als Bavinck het goede weet te waardeeren bij de Reform-paedagogen.

Als wij ir Boeke, dien wij hoogachten als een edel en hoogstaand mensch, als een harde werker, en iemand met ongetwijfeld paedagogische talenten hooren spreken over zijn opvoedkundige idealen, dan is er nog veel, dat wij in hem kunnen waardeeren.

Zijn liefde tot het kind. Zijn oprechte, eerlijke bedoeling om het beste voor het kind te zoeken. De grotere vrijheid, die hij wil voor het kind om zich naar aanleg en aard te ontwikkelen. Hij wil een rustige sfeer voor de kinderen, ver van radio en film. Hij wil een sobere levenswijze, geen te groote luxe. Het gezin wordt gewaardeerd. Hij legt nadruk op de groote waarde van harden en geregelde arbeid, vraagt eerbied voor dezen arbeid, ook den handenarbeid. Het werk op de Werkplaats is geen star systeem, maar groeit naar gelang de omstandigheden zijn. Hij heeft

*) Kindergemeenschap, bl. 257.

**) Idem, bl. 261, 262.

**) v. Overbeke, Hedendaags Paed. Revell, bl. 140.

een vernu
examens
sluitingsp
Hij vraag
voeder-le
heropleidi
En wat
stand geb
dering af
aangedaan
Met groot
beste vo
tieve leer
schap w
Maar a
slagen
wij besliss
Hier li
die weera
gen van
De Chris
Tegen
humanist
we orden
tere were
deerbare
heeft gep
voor de
Die Op
niet de
ons Chri
Zij lee
Christus
Zij sp
Christus
gemoeds
een nieu
Het oi
zus Chri
sene leve
te funda
gen wij
daagsche
Jezus
leiding e
Christus
van 't s

100) D
verband.

De her
derheden
Op We
kiesvere
openbare
onderwe
braakpol
Het is
Revoluti
laatste
hoofdzak
Spr. me
Wereld
deze „de
de crisis
we allen
beginsel
heid, en
ginsalpo
Deze
vandaag
Indi-po
meedoer
komt er
waarna
nen gev
de steek
Islamiti
moeten
Z., welk
kiezing
nabije,
Eerst
zich af
niet be
maar o
voordoe
gaderin
revoluti
weet h
Prof. i
brochur
maal g
rede aa
niet wa
dat Pr
dan de
weet, s
heeft r
kant. 2
zijde b
Indisch
Die
gaat o
Da L.
Rupper
arbeide